

Preek Matteüs 25: 31-46, Galaten 5: 2-6,

(19 november 2017, Oostzaan, 11 november 2018, Overschie)

10 november 2019, Amsterdam, Willem de Zwijgerkerk. Voorganger: Anita Winter

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Bent U een echte protestant? Zo één die niet twijfelt aan de 'soli' waarmee de reformatoren zich duidelijk distantieerden van de leer van de katholieke kerk. Zoals het sola scriptura, niet uit de traditie maar alleen uit de Bijbel kun je weten hoe God je van zonde en dood verlost; het sola gratia, alleen uit genade ontvang je het geloof dat je door de dood en opstanding van Christus verlost wordt en het sola fide, niet door goede werken maar alleen door het geloof ben je rechtvaardig voor God.

Als je dat belijdt, wat moet je dan met dit verhaal van Jezus? Hij hééft het niet eens over genade of geloof. Nee, omdat mensen anderen *goed* hebben gedaan, goede werken hebben gedaan, noemt Jezus ze rechtvaardig en erven ze het Koninkrijk. Hadden de reformatoren het uiteindelijk dan toch niet goed begrepen?

Met onze tekst uit Matteüs zijn we aangeland bij het allerlaatste onderricht dat Jezus zijn leerlingen geeft: de rede over de laatste dingen. Heel hoofdstuk 24 en 25 zijn aan deze laatste dingen gewijd: waaraan is de voltooiing van deze wereld te herkennen en vooral wees waakzaam, wees alert, want je weet niet wanneer de Heer komt. Maar komen zal Hij. En wanneer Hij komt, zal dat niet ongemerkt blijven. Het zal voor iedereen duidelijk zijn dat Hij de Mensenzoon is, de Zoon van de Vader, de Koning. Hoe? In een prachtige beeldspraak schildert Jezus iemand die door zijn uitstraling en zijn gevolg te herkennen is als een vorst van goddelijk gewicht: omgeven door al de engelen, schitterend als een stralende zon, gaat Hij op een al even schitterende troon zitten.

De toon is gezet. Om deze persoon kan niemand heen. Dat blijkt ook uit het vervolg. *Alle* volken worden bijgedreven voor zijn troon. Zoals een herder bij het vallen van de avond zijn kleinvee bijendrijft naar de schaapskooi om de nacht door te brengen. Tot zover is het beeld duidelijk, maar waarom moeten de schapen en de bokken van elkaar gescheiden worden? Daarover verschillen de commentatoren van mening. De meest passende verklaring die ik tegenkwam is dat de herder op gezette tijden de jonge bokken van de schapen scheidt, omdat de bokken voor de slacht zijn. Het zou dan een verwijzing zijn naar hoe het met de bokken afloopt. Hoe het ook zij, de schapen en bokken moeten van elkaar gescheiden worden in twee groepen. En hoe doet de herder dat? Heel eenvoudig: op grond van wat Hij ziet plaatst Hij de dieren in de ene of in de andere groep.

Op precies dezelfde wijze gaat de koning te werk: op grond van wat Hij in één blik ziet plaatst Hij alle volken, alle mensen van de wereld óf aan zijn rechterzijde óf aan zijn linkerzijde. Een scheiding die dwars door alle volken heen loopt en waarmee meteen ieders

vonnis is geveld. Zoals in de Tweede Wereldoorlog in Auschwitz het lot van talloze joden vaststond op het moment dat ze door Mengele naar links of naar rechts werden gedirigeerd: rechts de arbeidsgeschikte en links de nutteloze zwakke die direct naar de gaskamer ging.

Links is de verkeerde kant. In het Nederlands laten de woorden zelf dat al zien: rechts van recht, juist, goed en links van link, gevaarlijk, ongunstig. Maar wat ziet de Mensenzoon, de koning dan aan de mensen dat Hij ze rechts of juist links van Hem plaatst? Hij ziet iets wat de mensen zelf misschien niet eens zien, niet beseffen, niet weten. Hij ziet hoe ze zich ten diepste tot Hem verhouden. Heeft Hij hun hart, zijn ze Hem volledig toegedaan met heel hun hart, verstand en kracht? Het antwoord op die vraag bepaalt de plaats die ze krijgen toegewezen.

Tot degenen rechts van Hem zegt Hij: 'Kom, de gezegenden van mijn Vader, ontvang als erfdeel het Koninkrijk dat voor jullie voorbereid is vanaf de grondlegging van de wereld. Want toen ik honger en dorst had, gaven jullie me te eten en te drinken, toen ik een vreemdeling was namen jullie mij op, toen ik naakt was, gaven jullie me kleding, toen ik ziek was of in de gevangenis, bekommerden jullie je om mij'. Je ziet als het ware voor je hoe de mensen elkaar verbaasd aankijken en zeggen: 'Hè, maar Heer, wanneer hebben we dat dan allemaal gedaan? We kunnen ons helemaal niet herinneren dat we U ooit in zo'n situatie zijn tegengekomen'.

'Dat klopt', zegt de Heer, 'Mij ben je nooit in zo'n situatie tegengekomen. Maar weet je nog die man die het daklozenkrantje verkocht bij de supermarkt, met wie je af en toe een praatje maakte, of die zeurderige vrouw uit de kerk voor wie je ondanks haar gezeur telkens de boodschappen deed, omdat ze ziek was, of die asielzoeker die je geholpen hebt Nederlands te leren? Wat je voor hen hebt gedaan, heb je voor Mij gedaan.

Ja, zo vatten wij de woorden van Jezus meestal op. Dat Hij van ons vraagt dat we de noden van wie op ons pad komen proberen te lenigen. Maar is dat wat er staat? Zijn de minste van Jezus' broeders mensen in nood, wie ze ook zijn? Want dat is wat er letterlijk staat: voor zover jullie iets voor één van dezen mijn minste broeders gedaan hebben, hebben jullie dat voor Mij gedaan. Het gaat dus niet over minsten in het algemeen, maar over de minste broeders. Sterker nog, het gaat niet over de minste broeders in het algemeen, het gaat over *deze* minste broeders van de koning.

Wie heeft Jezus op het oog als Hij spreekt over zijn broeders? Daarover lopen de meningen nogal uiteen. Sommigen commentatoren zeggen Jezus' volksgenoten, dus de joden; anderen zeggen joodse christenen of christenen in het algemeen; weer anderen zeggen inderdaad alle mensen in nood of juist heel specifiek christelijke zendingen. Jezus zelf noemt alle mensen die de wil van zijn Vader doen zijn broeder of zuster. Maar daar schieten we ook niets mee op, want dat kan toch iedereen zijn? Wij kunnen toch niet in het hart van een ander kijken?

En wie bedoelt Jezus, de koning in het verhaal, als het heeft over één van *dezen* mijn minste broeders? Wie zijn *dezen*? Taalkundig gezien zijn *dezen* de mensen die de koning op het moment dat Hij spreekt kan aanwijzen, die in zijn buurt zijn. Als we *dezen* en mijn *broeders* bij elkaar nemen, kan het niet anders dan dat de koning tegen de mensen aan zijn rechterzijde zegt: voor zover je iets voor de minste van jullie – uit de groep die mijn broeders en zusters zijn omdat jullie de wil van mijn Vader doen - gedaan hebben, hebben jullie het voor Mij gedaan.

Dan de groep aan de linkerzijde van de koning. Zij worden weggestuurd. 'Ga van mij weg,' zegt de koning, 'naar het eeuwige vuur dat bereid is voor de duivel en zijn engelen. Want toen jullie Mij in nood zagen, hebben jullie Mij niet geholpen'. Ook deze groep mensen is verbaasd: 'Hè, maar Heer, maar we hebben U helemaal nooit in nood gezien, hoe hadden we U dan ooit kunnen helpen?'

'Nee, inderdaad Mij hebben jullie nooit in nood gezien, maar weet je nog die buurvrouw die ziek was en die je gewoon liet stikken, of dat kind in je klas dat elke dag zonder ontbijt op school kwam en die je nooit iets gunde van je lunchpakket? Wat je aan niet één van deze minsten hebt gedaan, heb je ook niet voor Mij gedaan.

Is het u ook opgevallen dat Jezus het tegenover deze groep mensen niet heeft over één van *dezen* mijn minste *broeders*, maar over één van deze minsten? Vanuit het voorgaande is dat ook logisch. De groep aan de linkerzijde heeft de wil van de Vader niet gedaan en zijn dus niet zijn broeders. Hadden ze wel de wil van de Vader gedaan dan hadden ze hun minste naaste wel geholpen en zouden ze niet in de linker groep geplaatst zijn. Kort gezegd: de rechtergroep bestaat uit mensen die allemaal oog hebben voor de noden van hun meest onaanzienlijke naasten en zich voor hen willen inspannen, de linkergroep bestaat uit allemaal mensen die geen boodschap hebben aan de noden van hun onaanzienlijke naasten, laat staan hun handen voor ze uit de mouwen willen steken.

Dan is de scheiding definitief. Beide groepen gaan een andere kant uit en hebben niets meer met elkaar te maken, de ene groep naar de eeuwige straf, het eeuwige vuur dat voor de duivel en zijn engelen is voorbereid, de andere groep naar het eeuwige leven, het Koninkrijk van God dat vanaf de grondlegging van de wereld voor de rechtvaardigen is voorbereid. Straf en beloning komen uit Gods hand. De Griekse tekst biedt echter ook de mogelijkheid om te vertalen: het Koninkrijk dat vanaf de grondlegging van de aarde niet voor maar *door* de rechtvaardigen is voorbereid. Als we het zo vertalen, werken mensen zelf mee aan de totstandkoming van hun beloning. *Door* hun handelen bereiden de rechtvaardigen het Koninkrijk voor, dat ze in al zijn volheid van God ontvangen *voor* hun handelen. De beloning is dan samenleven met alle mensen die Gods wil doen zonder dat er mensen zijn die Gods wil niet doen.

Alles komt dus aan op handelen, op goede daden doen? Het sola fide kunnen we wel overboord zetten? Misschien moeten we voor die vraag nog even terug naar Paulus. De wet naleven leidt volgens hem tot niets. 'Want', zegt hij, 'door de Geest hopen en verwachten wij dat we op grond van het *geloof* als rechtvaardigen worden aangenomen. In Christus Jezus is het volkomen onbelangrijk of men wel of niet besneden is. Belangrijk is dat men *geloof en de liefde kent die het geloof zijn kracht - zijn body - verleent*'. Geloof zonder liefde voor de naaste die handen en voeten krijgt in het geven én ontvangen van goede daden is geen geloof. Geloof in het verlossende werk van Christus is niet los verkrijgbaar, maar alleen samen met liefde voor de naaste. Sola fide, alleen door het geloof, maar dan wel het complete pakket.

Ik sluit af met een korte en wellicht bekende vertelling.

Een man wilde al jaren weten wat het verschil was tussen de hemel en de hel. Op een nacht had hij een droom, waarin een engel hem aanbood de hemel en de hel te laten zien. Toen de man verzekerde dat hij dat graag wilde nam de engel hem eerst mee naar de hel. De engel duwde de zware deur van de hel open en zei: "Dit is de hel. Houd je ogen goed open en zorg er voor dat je geen detail mist."

De man was zeer verbaasd. Er was geen duivel te zien in de hel, noch saters met bokkenpoten of eeuwige vuren waarin mensen brandden. Alleen een gigantische zaal vol eettafels en elke tafel was volgeladen met de verrukkelijkste gerechten. Zo ver hij kon zien zag hij mensen aan deze beladen feesttafels zitten. In eerste instantie benijdde hij hen, tot zijn blik op hun armen viel. Toen pas merkte hij op dat hun armen vanaf hun schouders veranderd waren in vorken. En deze vorken waren zo lang dat, hoezeer ze er ook hun best voor deden, ze niet in staat waren het voedsel naar hun mond te brengen. Hun vruchteloze pogingen waren zo frustrerend dat ze paars zagen van woede, haat en honger.

De engel nam de man opnieuw bij de hand en leidde hem naar de hemel!

In eerste instantie raakte de man in grote verwarring, want de hemel zag er exact hetzelfde uit als de hel! Het was precies dezelfde gigantische ruimte, en ook hier stonden lange eettafels, volgeladen met de meest exquisite gerechten uit alle delen van de wereld. Zelfs de feestgangers zagen er identiek uit: ook bij hen waren de armen veranderd in onhandige, lange vorken. Even dacht de man dat de engel een flauwe grap met hem uithaalde, totdat hij nog eens goed keek en het verschil opmerkte. De mensen in de hemel waren niet kwaad of hongerig, integendeel, ze lachten allemaal en waren goed doorvoed. Want deze mensen gebruikten allemaal hun lange gevorkte armen om hun burens te voeden. Ze werkten samen, ze hielpen elkaar en deelden het fantastische eten, zodat ze allemaal in gelijke mate aten, dronken en plezier hadden.

Amen.